

nyul és kiveszi a szívemet. Nézi, nézi. Lassan számolom: mit is hozhattam benne: A székelységem vak és világító hite. Forgatja, latolgatja, méri, visszateszi. A gyűlölet, amellyel a fajtám ellenségeit gyűlölöm. Nincs kifogása, visszalöki. A mérhetetlen vágy tisztább, valóságosabb, jobb élet után. Vállat von, ez is mehet. Elékerül a küzdelmekben, elhullott álmokban megtermékenyedt akarásom az igazságomért játszott sok komédiám, a szenvedésben, fogságban, megaláztatásban szerzett szeretetemet, ő számot egyikről se kér. Valahová egészen mélyre nyul még. S a felszínes, kicsi, emberi sajátok alól kihuzza kérges markában a gyűlöletet, mellyel a fajtámat, a magyart szeretem.

Neki erre sincs szava. De int s én nagy ürességgel a szívem helyén megyek utána.

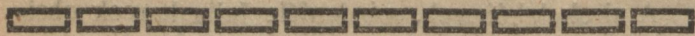
A vonat lassan eltűnik a többiekkel. A portyázó csapat nagy gödröt ás s minden elkobzott portéka mélyen elmerül a föld alá.

Elődöm indul, követem, megyünk. Át a temetőn. Valamelyik friss, tegnapi siron elmúlt ifjuság kis kék koszoru szalagát lengeti a szél. Halmokon, mélyeken baktatunk át. A hó, miként az emlékezés, egyenget el és foglal össze mindeneket. A hallgató embereklakta előváros végnélküli való változhatatlanságában, örök csöndjében, megbékélttségében csak egyféle emberek laknak: magyarok. Viszály, pártoskodás, lázadás, árulás, per, góg, közöny közöttük réges-rég összeomlott. Egyenlő hatláb mélyek a sirok, egyformán némák a hamvak. Ó bár, bár minden magyar városba csak temetőn keresztül lehetne bejutni, s minden várostól temető bucsuztatná el az elutazót. Bár minden magyar várost úgy őriznének, úgy ostromoznának, úgy nyögöznének, úgy fojtogatnának, mint ezt a várost ez a temető. Pár fordulónak egyszer egymásra a sirok, szállnának perbe, harcba, viszályba egymással a holt magyarok, hogy indulhatnának egymás kezét keresni, egymást segíteni, egymást szeretni az élők.

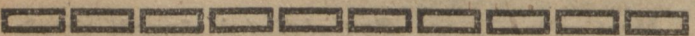
Aztán elfogynak a fejfák egymás mellől. Az ut, amelvire már lépni fogok, a Városba vezet. Ősapám megáll s nyitott tenyerén visszanyújtja a szívemet. Veszem. A gyűlölet eltűnt belőle. Helyébe, mélységes szomorúság közé a halott város odaültette az élő városnak küldendő üzenetet; feltámadunk.

Megyek. Viszem a küldetést öregapám, kiedet áldja Isten. De mit gondol, akiknek megmutatom a szívemet: ez üzenetet megértik-e?

Csanády György.

Csanády verseskötete. Nem régen jelent meg második kiadása *Csanády György „Évek”* című verses kötetének, melynek első kiadása rövid három hét alatt elfogyott, ami a mai súlyos könyvviszonyok mellett szokatlan jelenség. A gondos csinnel kiállított kellemes nyomású és külsejű kötet megrendelhető kiadóhivatalunk útján. A verskötet ára ötven korona. A könyv Kolozsvári N. kiadásában Budapesten jelent meg.

Csonka Magyarország nem ország
Egész Magyarország menyország!

IRODALOM

Erdélyi reneszánsz.

— Abban a lázas munkában, melyben a továbbfejlődési törekvések állandó izgalomban tartják az írókat, ma nagyon ritkán volna, vagy egyáltalában nincsen ráérő időnk nekünk, erdélyieknek, hogy nyugodt visszaemlékezéssel elmélkedhetnénk afölött, amit mostanáig átéltünk s amit jól-rosszul elvégeztünk. Pedig három esztendő alatt sok mindent éltünk át. S hogy ma Szalontától Kézdivásárhelyig és Nagybányától Lugosig izgatottan forr, érvényesülést keres a megpendült munkakedv, hogy idáig eljutottunk, annak hosszú története van.

A fárasztó munkalázból elfeledtük már azokat a napokat, amelyeken azon töprengtünk, hogy talán meg lehetne kísérelni a *vezércikk írást*. Napokig törtük a fejünket: miről lehetne véleményünket tompán és halványan elmondani? S ha a helyén üres fehér folt maradna a lap élén, a hadbírótság mégis milyen eljárást indíthat majd ellenünk? Mert lehetett-e olyan eseménye a nagyvilágnak, vagy a kis Erdélynek, amiről a magunk véleménye ne eshetett volna kifogás alá? — Az első vezércikket igen-igen megnézte, sokszorosán elolvasta a cenzor, míg másnap mégis csak belekerült a lapba. — A jég meg volt törve, ezután már napról-napra erősödött a hang s néhány hónap múlva majd minden újságnál vezércikket írtak.

Az első vezércikk megjelenése az 1919. esztendő utolsó hetére esik. Nyomban utána az irodalmi és kulturális egyesületek felélesztésével próbálkoztunk meg. Sajnos, nem ment — sok okból. S ezek között nem utolsó, hogy az ilyen régi egyesületek a háború előtti idők óta fel nem frissítették s külső okok nélkül is életképtelenné váltak. Ekkor az újságtárca helyén ugyanazt a kísérletet tettük a szépirodalmi írásokkal, mint előbb a vezércikkkel. Aki látta, hogy milyen gyakran kelthettek oly egyszerű kifejezések is, mint „az idő kiderül”, „rossz napok járnak”, vagy egész egyszerű szavak, mint: „vágy”, „remény”, „élkeseredés”, az mérheti egész nagyságában a sikert, mely ezen kockázatos vállalkozásunkat koronázta.

Az 1920-as esztendő tavasza óta Erdély belső területén enyhült a cenzura, hozzászókkott a rendes újsághanghoz és nem kereste már a versekben, novellákban a veszedelmes képletet. Megindulhattak s meg is indultak a szépirodalmi lapok, folyóiratok. Marosvásárhelyen az *Osváth Kálmán* alapította *Zord Idő* volt az első súlyosabb folyóirat, amely a *Berde Mária*, *Molter Károly* és *Antalfy Endre* közreműködésével jelentős értékeket is termelt. Első időkben Temesváron is indult egy rövid életű folyóirat, Kolozsváron pedig egy hetilap, mely azonban, sajnos, fiatalos irodalmi ambícióval és jellemzően vidéki magvatlan száraz elmélkedéseivel vált unalmassá. Első nagyobb folyóiratként lépett ki a kolozsvári *Napkelet*, mely kritikájával csakhamar irodalmi fórumná lett. Van fenntartó közönsége és van igen nagy írói gárdája is. Nyomában alakult Kolozsváron a második nagyobb folyóirat, a *Pásztortűz*, amely tartalmában, népszerűsége törekszik. Kimagasló legfőbb ereje *Reményik Sándor*, kinek költeményeit nagy szeretettel olvassa az erdélyi közönség.

Vannak képes hetilapok inkább a vidék és a nép számára: egyik a *Vasárnap*, *Benedek Elek* és *Kós Károly* szerkesztésében, másik *Naláczy István* lapja, a *Magyar Nép*. Nivóra törekszik a „*Hirnök*” is, mely

Trefán Leonárd szerkesztésében jelenik meg. Mind e lapok és folyóiratok külön írói gárdára támaszkodnak, s elégséges anyagot tudnak termelni a maguk számára. Összegezve megállapítható, hogy az utolsó két évben lendületes és önálló irodalmi élet alakult ki Erdélyben.

A könyvpiacra az első könyveket a millenista szekta hívei adták ki. Nagy vallásos irataikat igen szép magyarnyelvű kiadásokban terjesztik. *Russet*-féle angol könyvek ezek, de írőkkel fordították és igen nagy összegeket áldoztak kiadásukra. Ha kevés is és nem is a legerősebb írói tehetségek reprezentáns írásai jelentek meg eddig könyv alakban, az erdélyi piac szempontjából örvendetes megindulás ezen a téren is megtörtént. Így a könyvkiadói vállalkozás — megfelelő nagy tőkével — máris komoly üzletnek bizonyult.

A tudomány szakírói, sajnos, legnagyobbbrészt elmentek, mindössze néhány orvosprofesszor maradt itt, akik még Pesten és Németországban adják közre nagyobb dolgozataikat. Van azonban orvosi magyar szaklapunk, amelynek igen fiatal és igen kiváló szerkesztőjét, *Benedek Lászlót*, most hívták meg a debreceni egyetem ideggyógyászati klinikájára. A lapot továbbra *Filep Gyula* belgyógyász tanár fogja szerkeszteni.

Az írói gárdákban határozott nagy tehetségek vetődtek fel, akiknek a kifejlődésére az erdélyi könyvpiac, a folyóiratok és komolyabb napilapok megfelelő érvényesülési teret nyújtanak.

Igen sok kiadatlan novellája került felszínre a tizenkét évvel ezelőtt elhalt *Petelei Istvánnak*, kinek írásművészete most teremt iskolát, miután annak idején csak mellőzésben részesítették a pesti irodalmi klikkek. Egészen új utakat vág magának gyémántkemény tollával *Nyirő József*, aki ragyogó momentumokat hoz fel a székely életből s aki eredeti talentumával a kivételes nagyság felé halad. Igen jó mestere a novellairásnak *Nagy Dániel*, kinek egyetlen hibája, hogy túl sokat termel s néha mélyebb érték nélkül valót is. *Tabéry Géza* sulvos írásait a pesti közönség is ismeri. *Pálffy György* Irén írói tehetsége Nagyváradról nőtt ki, de az egész Erdély számára. A legerősebb novellairóink között kell felemlítenem *Ligeti Ernő*, *Kós Károly*, *Szentimrei Kovács Jenő*, *Gally Domokos* és *Makkai Sándor* neveit is.

Bár a novellairásban súlyosabb értékekkel dicsekedhetünk, versköltőink között is akad néhány kiváló. *Reményik Sándor* pl. eléggé ismerik a budapesti irodalmi körök is. Utána a sorban *Berde Mária* következik, majd *Szabolcska Mihály*, kinek új verskötete most jelent meg. *Áprily Lajos* igen komoly, nagy tehetség. *Szentimrei Kovács Jenő*, *Szigeti Ernő*, *Kádár Imre*, *Bartalis János* mind jó nevek s ide lehetne talán még sorozni *Tompa Lászlót* is. De rendkívül fontos név a *Szombathy Szabó Istváné*, aki kálvinista pap Krassószörényben s aki az új magyar lírában meg fogja találni méltó helyét.

Igen hosszú névsorát lehetne felsorolni azoknak, akik hozzájárulnak az erdélyi irodalom kialakulásához s az írásukból élnek ma meg Erdélyben. Vannak néplapok és van ifjúsági irodalom is. Mesés könyvek is jelentek meg. A tehetségesek felvetődtek és a munkakedv szárnyakra kapott. Teljesen komoly és megfelelő szímmal mértékelt kritikára volna most még rendkívül nagy szükség. Ez hiányzik még. Fővédként az erdélyi irodalmi fellendülés eredményeiről sokat fog még hallani Magyarország.

Transilvanus.

SZINHÁZ, MŰVÉSZET

Egy-két szó . . .

Huszonegy fokos hideg volt az utcán, mikor kiléptem a színházból, de igazán nem tudom, hol fáztam jobban, bent a színházban, ahol fűtöttek, vagy kint, ahol fagyott.

Tudom, hogy a színház nem oka annak, hogy nem tud felmelegedni benne a néző, hisz a felmelegedés a közönségtől is kíván egy kis aktivitást. Ahoz, hogy egy színház művészi teljesítményt tudjon nyújtani, olyan közönségre van szüksége, amely érdeklődésével, anyagi támogatásával és mélyebb műveltségével támogatni akarja a színház törekvéseit. De viszont ahoz, hogy egy színháznak ilyen közönsége legyen, a színház nevelő munkája is szükséges. Olyan nevelő munka, amely előre látja a célját, eszközeit, amely nem kimél fáradságot és nem hátrál meg az első sikertelenségen.

Kolozsvár volt az a város, amely Magyarországon először hozta színre Csengeri professzor csodálatos szépségű Sophokles műfordításait. Megtehetette ezt Janovics Jenő dr., a kolozsvári Nemzeti Színház igazgatója, mert volt megértő, hozzánevelt közönsége, amely nem hagyta üresen a színházat, amikor „csak” Sophoklesről volt szó és nem *Zerkovitz Izidor*ról. Am a kolozsvári színház sem kapta készen az ő — a budapestinél sokkal disztintíváltabb — közönségét. Az is kénytelen volt egykor sűrű egymásutánban műsorán tartani a „Betyár kendőjét” és a „Viola, az alföldi haramia” című népszínműveket, amíg szép lassan megtalálta a lassu átmenetet — ugyanazon közönségnek játszva — a rossz fordításu idegen és gvenge magyar darabokon át klasszikusainkig, az angol Schakespeareig s a görög szerzőkig és a klasszikus (Offenbach, Strausz, Planquette) operettekig az operáig, hisz 1912-ben már Wágnert is mutattott be.

A szegedi közönség nagyon hasonlít az alföldi földhöz, amiből mindent ki lehet termelni, ha jól megművelik. Tudjuk, hogy nehéz egy vidéki színháznak magasabb célokat tűzni ki maga elé, amikor a fővárosi színházak műsorát akarja látni a közönség, de éppen azt kell elérni egy színháznak, hogy munkáját ne a közönség izlése irányítsa, hanem a színház diktálja a közönségnek.

A szegedi újságokban megjelenő számos kritika ilyenformán nem a színházat bírálja, hanem a közönséget, amely saját magát akarja a színpadon látni és nem engedi magát elvezetni az igazi irodalom felé.

Tervszerűséget a direktiótól s több jóakaratot a közönségtől!

Ha majd a „Monna Vanna” kritikáját nem a lakonikus szavak fogják befejezni: „A színház csak fény telt meg”, hanem feltáz elveri és érti át a színház nemes munkáját, akkor kritikánk is több jogosultsággal foglalkozhatik a színházzal s mi sem fogunk fájni a fűtött teremben.

Mihalik Kálmán.

Gy. Márkus Lilly hangversenye.

A Tisza-szálló nagytermében f. hó 9-én egybegyűlt közönség több várakozást fűzött a sokat ígérő műsorhoz, mint amennyit a művésznő zongorajátékával beváltani tudott. — A gazdag műsoron a következő számok szerepeltek: